

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток професійної компетентності педагогів
психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра

Виконала студентка групи СОМ-2(1)

спеціальності 016 Спеціальна освіта

Артеменко Віра Валеріївна

Керівник: Бессараб А. О.

Рецензент: Облес І. І.

Нормоконтроль _____ Ю. В. Клочкова

Запоріжжя

2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 119 с., 16 табл., 51 джерело, 5 додатків.

Об'єкт дослідження: професійна компетентність педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати особливості розвитку професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра та апробувати систему роботи над підвищенням її рівня.

Згідно зі статистичними даними, кількість дітей з порушеннями в розвитку щороку зростає. Особливою групою є діти з розладами аутистичного спектра. Вони виділяються та привертають увагу особливостями своїх поведінкових проявів під час комунікації й соціальних контактів, тому потребують особливого супроводу педагогів. Адаптація дитини з аутичними проявами до умов закладів освіти, нівелювання стереотипів у її поведінці, встановлення з нею емоційного контакту – основні завдання, які стоять перед командою психолого-педагогічного супроводу.

Отже, необхідно розробити систему заходів щодо підвищення професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу, що надасть змогу якісно здійснювати освітній процес дітей з розладами аутистичного спектра.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ, РОЗЛАДИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД, КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВІДУ, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ, ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ.

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні в Україні активно впроваджують безперешкодну й відповідну освіту для дітей з особливими потребами. Аналіз досвіду європейських країн, США, Канади доводить, що послідовна інклюзія позитивно позначається на всіх учасниках освітнього процесу. З огляду на опанування освітньою системою певних стратегічних аспектів інклюзивної освіти дуже гостро стоїть питання навчання дітей з розладами аутистичного спектра саме в умовах інклюзивного навчання. Вони принципово відрізняються від дітей будь-якої іншої категорії тим, що не мають вроджених соціальних якостей, у них немає ніякого бажання робити те, що їм пропонують, або про що просять інші люди.

Розглядаючи досвід інших країн, розуміємо, що діти з аутизмом можуть і мають бути долучені до повноцінного освітнього процесу, за якого вони зможуть продуктивно навчатися й розвиватися. Оскільки вони мають свої особливі освітні потреби, їх введення в освітній простір повинно бути продуманим і підготовленим.

Тому проблематику роботи з особами з аутизмом активно вивчають із середини минулого сторіччя. Зарубіжними дослідниками (Ф. Аппе, Л. Вінг, В. Лебединський, О. Нікольська, Т. Пітерс, Е. Шоплер та ін.) й українськими (О. Доленко, І. Марценковський, К. Островська, О. Романчук, Т. Скрипник, Г. Супрун, Д. Шульженко та ін.) напрацьовано численні теоретичні та практичні матеріали, які уможливають позитивні зрушення в ситуації кожної конкретної дитини, а також у колективах, де діти з розладами аутистичного спектра перебувають. Вчені (Г. Афuzова, О. Винославська, К. Островська, В. Синьов, Т. Скрипник, М. Шеремет, Д. Шульженко) визначили та обґрунтували особливості освітнього процесу дітей з розладами аутистичного спектра, вивчали різні аспекти психолого-педагогічних проблем професійного становлення й розвитку особистості педагогів,

формування професійної етики та відповідальності. Основні аспекти й структуру професійної компетентності педагогів визначили такі вчені, як: В. Адольф, Р. Нірмаєр, Л. Хоружа, А. Хуторський.

До цього часу існує великий розрив між теоретичним розумінням аутизму та сприйняттям його в практиці повсякденного життя. Тому актуальним є з'ясування впливу психолого-педагогічного супроводу навчання дітей з розладами аутистичного спектра в умовах інклюзивного навчання.

Нагальність окресленої теми пов'язана з тим, що, з одного боку, фахова робота з дітьми цієї категорії не має традицій в українській спеціальній педагогіці та психології, а з іншого – попит на таку роботу (передусім, через появу все більшої кількості родин з аутичними дітьми) дуже великий. Це зумовлює певну активність педагогів і психологів, які або самотужки розробляють підходи для занять з такими дітьми, або – частіше за все – застосовують відомі їм методи й прийоми, які є дієвими для дітей інших категорій. Але ці прийоми малоефективні (або взагалі неефективні) у випадку дітей з аутизмом, адже в їх навчанні та розвитку немає стандартних шляхів. Передусім, фахівці не розуміють, як спілкуватися з такими дітьми, як регулювати їхню поведінку, як впливати на їхній розвиток і як організовувати процес засвоєння ними навчального матеріалу.

Основним психолого-педагогічним аспектом корекційно-розвиткової роботи, на наш погляд, має бути забезпечення умов для формування вищих форм психічної діяльності відповідно до закономірностей розвитку дитини. Зрозуміло, що в цьому контексті корекційно-педагогічну роботу потрібно будувати не як сукупність окремих вправ, не як просте тренування недорозвинених умінь і навичок, а як цілісну осмислену діяльність дитини, що органічно вписується в систему її повсякденної життєдіяльності й систему її соціальних відносин.

Об'єкт дослідження – психолого-педагогічний супровід дітей з розладами аутистичного спектра.

Предмет дослідження – процес розвитку професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра й апробувати систему роботи щодо підвищення її рівня.

Відповідно до мети поставлено такі завдання дослідження:

1) на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясувати проблеми розвитку професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра;

2) дослідити та проаналізувати рівень розвитку професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра;

3) розробити систему роботи щодо підвищення рівня розвитку професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра.

Відповідно до поставлених завдань використано комплекс методів дослідження:

– теоретичні: аналіз – під час роботи з літературними джерелами, використаними в полі окресленої проблеми; синтез – у ході визначення мети, завдань, предмета та об'єкта дослідження; узагальнення, систематизації, порівняння – для опрацювання поглядів учених на порушену проблему;

– емпіричні: анкетування – для виявлення рівня професійної компетентності педагогів.

Методичне підґрунтя дослідження:

– вчення про визначення аутизму як особливого порушення психічного розвитку й необхідність розробки комплексної системи медико-психолого-педагогічної корекції (К. Лебединська);

– соціокультурний підхід до розгляду становища дітей з розладами

аутистичного спектра в Україні (О. Доленко, С. Конопляста, І. Марценковський, К. Островська, О. Романчук, В. Синьов, В. Тарасун, А. Хворова, А. Чуприков, Д. Шульженко);

– вчення про визначення основних напрямів корекційно-розвиткової роботи в межах формування соціально-емоційної поведінки дітей з розладами аутистичного спектра (Т. Скрипник, Д. Шульженко).

Дослідження проведено на базі Долинського комунального закладу дошкільної освіти «Мрія».

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, до яких входять підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження зроблено теоретичний аналіз проблеми організації та розвитку професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра в умовах інклюзивного навчання й виховання; обґрунтовано складові та визначено рівень розвитку професійної компетентності педагогів, що надає змогу сформулювати такі висновки.

1. Теоретичне дослідження проблеми розвитку професійної компетентності психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра свідчить, що на розвиток професійної компетентності педагогів впливає сформованість таких якостей, як: уміння навчатися, здійснювати пошук інформації, міркувати, мати власну думку та відстоювати її, співпрацювати, братися за справу, адаптуватися до різних умов і змін. А професійну компетентність розглядають як сукупність теоретичних знань, практичних умінь, досвіду, особистісних якостей педагога, які забезпечують ефективність і результативність педагогічної діяльності.

2. На основі теоретичного аналізу обґрунтовано поняття психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра як пролонгованого процесу, спрямованого на формування адаптивних функцій з метою оптимального розвитку та здобуття якісної освіти в освітньому закладі, на ефективність якого впливає професійна компетентність педагогів, які його здійснюють.

3. За результатами констатувального етапу дослідження визначено, що стан та рівень професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу повинні охоплювати фаховий рівень кожного з них, а важливою рисою є узгоджена співпраця в режимі командної взаємодії. Рівень професійної компетентності педагогів, визначений за методикою «Інструмент професійного розвитку», дає підстави говорити про те, що

найвищий рівень виявлено за цільовим напрямом «Методи навчання», що означає володіння педагогами різними методами навчання та активне їх використання в практичній роботі. Для професійної компетентності за цільовими напрямами «Інклюзія, навчання дітей з особливими потребами», «Оцінка і планування», «Розвивальне середовище» характерний середній рівень розвитку професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу. Низький рівень розвитку простежується за цільовими напрямами «Взаємодія», «Співпраця з родинами», «Професійний розвиток», що зумовлено недостатньою взаємодією з дітьми з розладами аутистичного спектра, недостатнім залученням та відсутністю взаємодії з батьками, недостатністю збагачення практичного досвіду педагогів, що впливає на ефективність здійснення психолого-педагогічного супроводу загалом.

4. Крім визначення рівня розвитку професійної компетентності за цільовими напрямами, було досліджено рівень сформованості комунікативної та організаторської компетенцій, що виявляється в рівні розвитку організаторських і комунікативних схильностей високого, нижче від середнього та низького рівнів, де два останніх характеризуються такими особливостями, як: відчуття труднощів у встановленні активних контактів з людьми та вкрай низький рівень прояву схильностей до комунікативної або організаторської діяльності.

5. За результатами констатувального етапу дослідження розроблено систему заходів, спрямованих на підвищення рівня професійної компетентності педагогів психолого-педагогічного супроводу. Розроблено структуру та зміст комплексу заходів, основною формою організації яких було обрано систему тренінгових занять. Метою цього комплексу є розвиток професійної компетентності педагогів закладу дошкільної освіти за трьома напрямами «Взаємодія», «Співпраця з родинами» та «Професійний розвиток» та розвиток комунікативних і організаторських схильностей. Використана й розроблена система роботи була спрямована на створення

умов і сприяла розвитку компетенцій, які в цілому становлять професійну компетентність педагогів психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра.

6. Апробація на практиці системи заходів, що була розроблена, засвідчила ефективність її застосування щодо розвитку професійної компетентності психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра. За результатами формувального етапу дослідження помітна динаміка розвитку професійної компетентності за сімома цільовими напрямками та розвитком організаторських і комунікативних схильностей. Виявлено, що педагоги більше спрямовані на розвиток своїх професійних досягнень за цими напрямками, у них підвищився рівень професійної компетентності.

Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів окресленої проблеми. Тому перспективним напрямом подальших наукових досліджень є розробка теоретично обґрунтованої моделі діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутистичного спектра, що забезпечить можливість раннього залучення дітей цієї категорії в освітній процес із наданням ефективного психолого-педагогічного супроводу для полегшення соціально-психологічної адаптації до умов освітнього середовища.